

**ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

Факультет математики, природничих наук та технологій
Кафедра теорії та методики технологічної підготовки,
охорони праці та безпеки життєдіяльності

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

СИЛАБУС

2021 – 2022 навчальний рік

Силабус це персоніфікована програма викладача для навчання студентів з кожного предмета, що оновлюється на початок кожного навчального року.

Силабус розробляється відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця відповідного рівня та згідно навчального і робочого навчального планів, з врахуванням логічної моделі викладання дисципліни.

Силабус розглянутий на засіданні кафедри теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності

Протокол від «27»серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри _____
(підпис)

(Садовий М.І.)
(ініціали та прізвище)

Розробник: кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Царенко Ірина Леонтіївна

1. Ел. адреса: irina.tsarenkof@gmail.com

Графік консультацій: за домовленістю (понеділок 14.20)

2. Опис навчальної дисципліни: «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі»

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
Спеціальність:	014 Середня освіта* (Інформатика), (Математика), (Фізика)
Освітньо-професійна програма:	Середня освіта* (Інформатика та математика), (Математика та Інформатика), (Фізика та Математика)
Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
Форма навчання:	денна
Курс:	1-й
Семестр:	1-й
Тип дисципліни	Нормативна
Кількість кредитів –	3
Блоків (модулів) –	1
Загальна кількість годин –	90
Тижневих годин для денної форми навчання:	2
Лекції	22
Практичні, семінарські	18
Лабораторні	-
Самостійна робота	50
Індивідуальне науково-дослідне завдання (есе, аналітичний звіт, тези тощо)	розробка презентації, реферат
Вид підсумкового контролю:	залік
Сторінка дисципліни на сайті університету	
Зв'язок з іншими дисциплінами.	Філософія, біологія, фізика, соціологія, психологія, екологія

3. Анотація до дисципліни

Процес розвитку суспільства тісно пов'язаний з безпекою життєдіяльності, оскільки людина завжди існувала в оточенні небезпек. Науково-технічний прогрес є одночасно і рушійною силою розвитку суспільства, і джерелом нових видів небезпек, бо засоби, які використовує людина для досягнення безпечного рівня свого існування, часто витісняють саму мету, задля якої вони

застосовуються. Іонізаційні випромінювання, електромагнітні поля, хімічні речовини й сполуки штучного походження – це далеко неповний перелік небезпек сучасного техногенного середовища, які спричиняють порушення процесів обміну речовин і енергії та створюють суттєву загрозу існуванню людської цивілізації.

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та Охорона праці в галузі» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця рівня вищої освіти - бакалавр, оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки і надає можливості випускнику вирішувати професійні завдання за певною спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентами компетентностей для здійснення майбутньої професійної діяльності. Зокрема, відповідно до сучасних вимог майбутні вчителі набувають знань про загальні закономірності виникнення й розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій на виробництві та в побуті, їхніх властивостей і можливий вплив на життя й здоров'я людини; одночасно потрібно сформулювати у студентів необхідні вміння й навички виявляти небезпечні та шкідливі чинники в оточуючому середовищі для запобігання й ліквідації (або зменшенню можливих наслідків) їхнього впливу на людину.

Завдання:

- формування змістової лінії про можливості виникнення надзвичайних ситуацій природного, техногенного й соціально-політичного характеру, про причини їх виникнення та способи подолання наслідків;
- розвиток знань про навчання з питань безпеки життєдіяльності у процесі майбутньої професійної діяльності;
- формування вмінь створювати на уроках технологій навчальні ситуації для формування наукового світогляду і поглиблення рівня набутих практичних навичок.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: зміст нормативно-правових документів з безпеки життєдіяльності та охорони праці в галузі, які регламентують діяльність населення України; структуру життєдіяльності, взаємозв'язок і взаємозалежність людини і оточуючого середовища, проблеми життєдіяльності і шляхи їх вирішення; номенклатуру небезпек; принцип допустимого ризику; джерела безпеки; заходи, спрямовані на забезпечення безпеки життєдіяльності при прояві небезпек різного походження; небезпеки механічних і електромагнітних коливань, їх вплив на організм людини; основні положення радіаційної безпеки, електро- та пожежної безпеки; зміст нормативно-правових документів щодо забезпечення безпечних умов праці; принципи побудови єдиної системи цивільного захисту населення, взаємодію її основних елементів; порядок виявлення й оцінки наслідків різних небезпек, методи оцінки радіаційної та хімічної обстановки, призначення та загальну будову приладів радіаційної, хімічної розвідки і дозиметричного контролю; принципи захисту людей у надзвичайних ситуаціях, властивості й захисні здатності колективних та індивідуальних засобів захисту; заходи щодо безпеки студентів у надзвичайних ситуаціях;

уміти: розпізнавати за різними ознаками (зовнішніми, фізичними, хімічними та ін.) існуючу та потенційну небезпеку і прогнозувати її вплив на здоров'я та життя людей; застосовувати теорію ризику для оцінки безпеки та безпеки

життєдіяльності; визначати надійні заходи і засоби захисту від небезпек життєвого середовища; використовувати законодавчі акти охорони праці в галузі та забезпечити безпеку навчального процесу в класах, кабінетах навчального закладу; оцінити рівень небезпеки механічних та електромагнітних коливань і здійснити заходи захисту від них; користуватися засобами гасіння пожежі; приладами радіаційної розвідки; організовувати та проводити рятувальні й інші невідкладні роботи в умовах надзвичайних ситуацій на території навчально-виховного закладу; користуватися індивідуальними та колективними засобами захисту.

сформовані/закріплені компетентності: загальнокультурні - культуру безпеки і ризик-орієнтоване мислення; знання сучасних проблем і завдань безпеки життєдіяльності та охорони праці в галузі; вміння оцінювати середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства; здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень; здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек; вміння оцінити сталість функціонування освітніх об'єктів в умовах надзвичайних ситуацій та обґрунтувати заходи щодо її підвищення; здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах в галузі безпеки та охорони праці в галузі; вміння проектувати організаційно-правові заходи забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки; вміння забезпечити координацію зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків; вміння ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного; вміння оцінити безпеку технологічних процесів і обладнання та обґрунтувати заходи щодо її підвищення; вміння обґрунтувати та розробити методичне забезпечення проведення навчання серед працівників та населення з питань безпеки життєдіяльності та дій у НС; вміння надати допомогу та консультації іншим працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у НС.

5. Політики курсу

Норми етичної поведінки. Відповідно до діючого в Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка [Положення про академічну доброчесність](#), всі учасники освітнього процесу в університеті повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, [Статуту](#) і [Правил внутрішнього розпорядку](#) Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності; підвищувати престиж університету досягненнями в навчанні та науково-дослідницькій діяльності; дбайливо ставитися до університетського майна.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Студенти не видають за свої результати роботи інших людей. При використанні чужих ідей і тверджень у власних роботах обов'язково посилаються на використані джерела інформації. Під час оцінювання результатів навчання не користуються недозволеними засобами, самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання.

Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають усі практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених робочою програмою курсу.

Поведінка в аудиторіях університету. Очікується, що впродовж практичних занять студенти дотримуються діючих правил охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Підсумковий контроль. Семестровий залік з даного предмету забезпечують два підсумкових контролю, що полягають в оцінюванні рівня засвоєння студентами навчального матеріалу та набування необхідних професійних вмінь на підставі оцінок, отриманих ними на практичних заняттях. Перескладання заліку відбувається у встановлений деканатом термін. Процедура перескладання заліку включає в себе демонстрацію студентом-боржником теоретичних знань, практичних навичок і вмінь з певної теми курсу.

6. Зміст дисципліни. Календарно-тематичний план

Тиж. / дата / год.	Тема, план	Форма діяльності (заняття) /	Література Ресурси в Інтернеті	Самостійна робота, завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тиж. 1-4 10 акад. год.	Блок 1/Модуль І. Тема 1: Наукові засади безпеки життєдіяльності та основ охорони праці. 1. Безпека життєдіяльності як наука і навчальна дисципліна. 2. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. 3. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. 4. Класифікація надзвичайних ситуацій за джерелами походження. 5. Охорона праці та її завдання.	Лекція 4 год.	Презентація, відеоматеріали	5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. 2. Характеристика небезпек: біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. 3. Класифікування надзвичайних ситуацій.	10 балів	
	Тема 2. Природні загрози та характер їхніх проявів. 1. Екологічна безпека. 2. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту.	Лекція 4 год. Практичне заняття 2 год.	Безпека життєдіяльності. Лабораторно-практичні заняття: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / За ред. С.П. Величка. – Кіровоград: РВВ КДПУ	5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ. 2. Уражаючі фактори, що ними формуються	10 балів	

	<p>3.Уражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки і навколишнє середовище.</p> <p>4.Небезпечні метеорологічні явища.</p> <p>Тема 3: Техногенні небезпеки та їхні наслідки.</p> <p>1. Класифікація небезпечних і шкідливих факторів за типом походження.</p> <p>2. Забрудненість водних ресурсів і вимоги до якості питної води</p> <p>3. Показник рН і життєдіяльність людини (сутність показника рН і його вплив на життєдіяльність людини, методи визначення рН).</p> <p>4. Загальна характеристика хімічних речовин.</p> <p>5. Принцип нормування хімічних речовин</p>		<p>ім. В. Винниченка, 2004. – 140 с.</p>	<p>3. Небезпечні метеорологічні явища..</p>		
<p>Тиж. 5-7 8 акад. год.</p>	<p>Тема 4. Раціональні умови та норми забезпечення БЖ.</p> <p>1.Загальна характеристика хімічних речовин. Принцип нормування хімічних речовин. Методи реєстрації хімічних речовин.</p> <p>2.Вплив параметрів мікроклімату на організм людини.</p> <p>3Нормування параметрів мікроклімату. Вплив освітленості на працездатність людини. Електромагнітні випромінювання та електромагнітна безпека населення.</p> <p>4.Вплив шуму на організм людини та його нормування. Заходи боротьби з шумовим забрудненням. Вплив вібрації на організм людини та її нормування.</p> <p>Тема 5. Небезпеки виробничого та побутового середовища</p> <p>1.Пожежна безпека. Понятійний апарат.</p> <p>2.Засоби пожежогасіння.</p> <p>3.Моделі безпеки при пожежі в закладах освіти.</p> <p>4.Поняття електробезпеки та дія електричного струму на організм людини. Чинники, які впливають на ступінь ураження людини електричним струмом.</p> <p>5.Технічні засоби електробезпеки в закладах освіти. Техніка безпеки при користуванні електроприладами.</p>	<p>Лекція 4год. Практичне заняття 4год.</p>	<p>Презентація, відеоматеріали</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання</p> <p>1. Методи реєстрації хімічних речовин.</p> <p>2. Електромагнітні випромінювання та електромагнітна безпека населення.</p> <p>3. Нормування шумового забруднення.</p>	<p>10 балів</p>	

<p>Тиж. 8-10 6 акад. год</p>	<p>Тема 6. Іонізаційні випромінювання у навколишньому середовищі. 1. Джерела іонізаційних випромінювань та їх види; експозиційна, поглинута та еквівалентна дози опромінення. 2. Методи реєстрації іонізаційних випромінювань. 3. Нормування іонізаційної радіації. Тема 7. Людина і радіація. 1. Вплив радіації на організм людини. 2. Шляхи потрапляння в організм людини радіоактивних речовин. 3. Ознаки радіаційного ураження. 4. Гостре опромінення. Хронічне опромінення. Ступені променевої хвороби. 5. Безпорогова концепція Міжнародного Комітету радіаційного захисту.</p>	<p>Лекція 2 год. Практичне заняття 4 год.</p>	<p>відеоматеріали Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник/ За ред. Є.П.Желібо і В. М. Пічі. – К.: Каравела, Львів: Новий Світ, 2002. – 328 с.</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Аварійні ситуації на виробництвах. 2. Моделі безпеки при пожежі в закладах освіти. 3. Технічні засоби електробезпеки в закладах освіти.</p>	<p>10 балів</p>	
<p>Тиж. 11-13 6 акад. год</p>	<p>Тема 8. Засоби захисту людини в умовах виникнення надзвичайних ситуацій. 1. Класифікація засобів захисту. 2. Засоби індивідуального захисту органів дихання. Ізоляційні засоби захисту органів дихання. 3. Індивідуальні засоби захисту шкіри. Організація взаємодії сил при проведенні аварійно-рятувальних робіт та основних видів забезпечення у зоні надзвичайних ситуацій. Тема 9. Поняття праці та охорони праці в галузі. 1. Основні законодавчі та нормативні акти про охорону праці та охорону праці в галузі. 2. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. 3. Професійні захворювання. 4. Види відповідальності за порушення законодавства про охорону праці. 4. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Служба охорони праці на підприємстві.</p>	<p>Лекція 2 год. Практичне заняття 4 год.</p>	<p>Презентація, відеоматеріали</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Експозиційна, поглинута та еквівалентна дози опромінення. 2. Методи реєстрації іонізаційних випромінювань. 3. Нормування іонізаційної радіації.</p>	<p>15 балів</p>	

<p>Тиж. 14-16 4 акад. год</p>	<p>Тема 10. Система управління охороною праці в галузі. 1. Організація робіт та планування заходів з охорони праці. 2. Система управління трудовою і технологічною дисциплінами. 3. Організація паспортизації і атестації робочих місць згідно умов праці. 4. Роль соціально-психологічних чинників у СУОПГ.</p> <p>Практичне заняття тема 9</p>	<p>Лекція 2 год. Практичне заняття 2 год</p>	<p>відеоматеріали Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 212 с.</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Гостре опромінення. 2. Ступені променевої хвороби. 3. Безпорогова концепція МКРЗ. 4. Правила використання в їжу продуктів харчування в умовах радіоактивного забруднення місцевості. 5. Йодна профілактика в умовах радіаційного забруднення. 6. Санітарні заходи в особистих підсобних господарствах.</p>	<p>15 балів</p>	
<p>Тиж. 17-18 6 акад. год</p>	<p>Практичне заняття тема 10</p>	<p>Лекція 2 год. Практичне заняття 4 год</p>	<p>відеоматеріали Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 212 с.</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Засоби індивідуального захисту органів дихання. 2. Ізоляційні засоби захисту органів дихання. 3. Індивідуальні засоби захисту шкіри.</p>	<p>10 балів</p>	
	<p>Тема 11. Долікарська допомога при невідкладних станах. 1. Методика проведення реанімаційних заходів. Перша долікарська допомога при зовнішніх та внутрішній кровотечах. 2. Види отруєнь. 3. Перша долікарська допомога при укусах отруйних комах чи тварин, отруєнні через органи дихання, шкіру та кишково-шлунковий тракт. 4. Перша долікарська допомога при переломах та вивихах. 5. Перша долікарська допомога при опіках, електротравмах та обмороженнях. 6. Перша долікарська допомога при серцевому нападі, задусі, судомах, непритомності тощо.</p>		<p>Презентація, відеоматеріали Охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, С.М. Богомаз-Назарова, С.О. Кононенко. – Перевидання, доповнене та перероблене. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 128 с.</p>	<p>5 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Методика проведення реанімаційних заходів. 2. Види отруєнь. 3. Перша долікарська допомога при укусах отруйних комах чи тварин</p>	<p>10 балів</p>	

Практичне заняття тема 11		Охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, С.М. Богомаз-Назарова, С.О. Кононенко. – Перевидання, доповнене та перероблене. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 128 с.	10 год. Питання на самостійне опрацювання 1. Отруєння через органи дихання, шкіру та кишково-шлунковий тракт. 2. Перша долікарська допомога при переломах та вивихах. 3. Перша долікарська допомога при опіках, електротравмах та обмороженнях. 4. Перша долікарська допомога при серцевому нападі, задусі, судомах, непритомності тощо.	10 балів	
---------------------------	--	---	---	----------	--

7. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання дисципліни	<i>1-й семестр: участь в роботі – 100 балів</i>
Умови допуску до підсумкового контролю	<i>Виконання всіх завдань, визначених на практичні заняття</i>

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, тестовий контроль.

Критерії оцінки рівня знань на практичних заняттях.

На практичних заняттях та для засвоєння лекційного матеріалу кожен студент з кожної теми виконує індивідуальні завдання. Рівень знань оцінюється так. «Відмінно» (90–100 % від зазначеної ваги оцінки) – студент дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, демонструє знання підручників, посібників, інструкцій, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформляє завдання, ним опрацьований матеріал лекцій. «Добре» (74–89 % від зазначеної ваги оцінки) – коли студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій і розрахунків, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді, ним опрацьований матеріал лекцій. «Задовільно» (60–73 % від зазначеної ваги оцінки) – коли студент дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань, або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність. «Незадовільно з можливістю повторного складання» (35–59 % від зазначеної ваги оцінки) – коли студент дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, ним поверхово опрацьований матеріал лекцій. «Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» (0–34 % від зазначеної ваги оцінки) – коли студент дає неправильні відповіді більше, ніж на 65% питань. Підсумковий контроль у вигляді заліку

виставляється студенту автоматично у залежності від отриманої суми балів за поточне засвоєння теоретичного матеріалу. Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни є сумою оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове засвоєння теоретичного матеріалу.

8. Підсумковий контроль

Питання до заліку.

- наводиться перелік питань та завдань для проведення підсумкової оцінки знань;
- критерії оцінювання;
- особливості перескладання.

9. Література для вивчення дисципліни.

Основна

1. Безпека життєдіяльності. Лабораторно-практичні заняття: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / За ред. С.П. Величка. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – 140 с.
2. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник/ За ред. Я. Бедрія. – Львів: Афіша, 1998. – 275 с.
3. Величко С.П., Царенко І.Л. Лабораторний практикум з безпеки життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. - Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2005. – 134 с.
4. Джигирей В.С., Жидецький В.Ц. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. – Вид. 3–є, доповнене. – Львів: Афіша, 2000. – 256 с.
5. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник/ За ред. Є.П.Желібо і В. М. Пічі. – К.: Каравела, Львів: Новий Світ, 2002. – 328 с.
6. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. – 3–є вид., стер. – Л.: Львів. банк, коледж: К.: Знання, КОО, 2000. – 186 с.
7. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності: Практичні заняття. – Львів: Афіша, 2000. – 237 с.
8. Величко, С. П. Практикум з безпеки життєдіяльності та основ охорони праці : навчальний посібник / С. П. Величко, О. М. Царенко, І. Л. Царенко. – Кропивницький: ФО-П Александрова М.В., 2018. – 164 с.
9. Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, О.В. Пуляк. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 212 с.
10. Охорона праці в галузі. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, С.М. Богомаз-Назарова, С.О. Кононенко. – Перевидання, доповнене та перероблене. – Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард", 2018. – 128 с.
1. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.

2. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.
3. Про адміністративні порушення: Закон України. – К., 1993.
4. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.
5. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
6. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
7. Про охорону праці: Закон України. – К., 1992.
8. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
9. Про цивільну оборону України: Закон України від 3 лютого 1993 р. – К., 1993.
10. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
11. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
12. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.
13. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки: Навч. посібник/ В.В. Бегун, І.М. Науменко - К.: , 2004. – 328с.
14. Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х. : Факт, 2005. – 348 с.
15. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. – Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. – 328 с.
16. Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О., Арнаут І.М., Друзь О.М., Тищенко Ю.А. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.
17. Концепція освіти з напрямку "Безпека життя і діяльності людини" / В.О. Кузнецов, В.В. Мухін, О.Ю. Буров та ін. // Інформаційний вісник. Вища освіта. – К.: Вид-во наук.-метод. центру вищої освіти МОНУ, 2001. – № 6. – С. 6-17.
18. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
19. Михайлюк В.О. Цивільний захист: Навч.посібник. Миколаїв: НУК, 2005. – ч.1. Соціальна, техногенна і природна безпека. – 136 с.
20. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2008, - 158 с.
21. Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І., Романів А.С., Петрук М.П., Скіра В.В., Васійчук В.О., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавництво НУ "Львівська політехніка", 2009. - 264 с.
22. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. – К., 2008. – 286с.

23. Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тищенко Л.М., Троянов М.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Київ: Кондор, 2003. – 424с.
24. Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. Медицина катастроф. Навч. посібник. К.: "Здоров'я". 2001, - 348 с.
25. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.
26. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Львів. Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. - 301 с.
27. Безпека життєдіяльності. Лабораторно-практичні заняття: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів/ За ред. С.П. Величка. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2004. – 140 с.
28. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 320 с.
29. Безпека життєдіяльності. Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / А.І. Ткачук, С.О. Кононенко. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2005. – 196 с.

Допоміжна

1. Бегун В.В., Бегун С.В., Широков С.В. Казачков И.В., Литвинов В.В., Письменный Е.Н. Культура безопасности на ядерных объектах Украины. Учебн. пособие. – К. НТУУ КПИ, 2009, - 363с.
2. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. проф. Э.А. Арустамова. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд. дом "Дашков и К", 2000. – 678 с.
3. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х. : Ранок, 2000. – 304 с.
4. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К : Центр учбової літератури, 2009. – 120 с.
5. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010. - 142.
6. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.
7. Импульсная техника пожаротушения и многоплановой защиты. Изд.3-е, с изм. и доп. / В.Д.Захматов, А.С. Кожемякин. – Черкасы: ЧГТУ, 2002. – 31 с.
8. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання. Навчальний посібник. Київ, 2011. – 189 с.
9. Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. Пожежна безпека будівель та споруд. – Харків, 2004. – 271 с.
10. Літвак С. М., Михайлюк В. О. Безпека життєдіяльності. Навч. посібник. Миколаїв. - ТОВ "Компанія ВІД". – 2001. – 230 с.
11. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. – 544 с.

12. Основи соціоекології: Навч. посіб. / Г.О. Бачинський, Н.В. Бернада, В.Д. Бондаренко та ін.; За ред. Г. О. Бачинського. – К. : Вища шк., 1995. – 238 с.
13. Павленко А. Р. Компьютер и здоровье. Решение проблемы. 3-е изд., перераб. и доп. – К.: "Основа", 1998. – 152 с.
14. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. – 301 с.
15. Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені наказом МНС України 19.10.2004 року № 126